

DECat VIII, 598-603. Allí després de detallar-ne l'ús apellatiu en llengua viva, i en noms genèrics topogràfics, en donem també una munió de NLL on apareix estereotipat designant accidents rocosos i muntanyosos; els quals en gran part podem estar-nos de repetir en l'Onomasticon.

Viu sobretot en el nostre Nordoest i des del Priorat al Maestrat i al llarg dels Monts Ibèrics, va perdent vitalitat d'allí cap al Sud, si bé amb nombroses romanalles —sovint un poc desfigurades— i arabitza-¹⁰ zades en topònims del mot primitiu i d'alguns derivats. En el NO. encara se sent en frases com *eixos torms*, *el torm aquell*, i sobretot, allí també, genèric «lo Torm de la ~» (99b32 ss.).

A la gran majoria del territori apareix, però, en la variant *tormo*: amb -o pre-catalana a Ribagorça i -o mossàrab cap al Migjorn: on resta amb vida en alguna mesura i és certament de naixença autòctona (ibid., 600a1 ss.). La variant metafònica *turmo* és pròpia de l'Isàvena i vall de Benasc: d'on NLL *Lo Turmo* a Bete-²⁰ sa, *Lo Turmo 'la Guat'ya* a les Viles del Turbó (600 i 599.1 ss.), ja documentat a Benasc el 1536 (ib.), *Lo Turmo Carraduno* a Serradui (< *Quer redundo*) (cf. E.T.C. I, 135[t1]).

I estereotipat com nom propi: 1123, un lloc de la²⁵ N. Ribagorçana, prop d'Aulet i Iscles: «ecclesie Sti. Petri de Aysclo, et Sti. Clementis de Avileto, et unum excusatum --- in *Turmo*» (SerranoS., *NHRbg.*, 36); 1140: *Turmo* amb Iscles i Aulet (*Cart. Lavaix*, § 52.5); «-- Casa *Turmo*», vall i emmerletat casal dins el³⁰ poble, descrit per Gourdon (*Bu. Ass. Exc. Ca.* XI, 151).

De la forma catalana pura *Torm*, queden testimonis toponímics.

ELS TORMS, llogaret, avui poc recordat, entre la³⁵ Ribera Salada i el Segre Mitjà (prop d'Oliana). *MENC. ANT.* 839, Acta C. SdUrg.: *Ipsos Turmos* (igual en la còpia S. XII i el *Capbreu*, ed. PPujol, n.º 108); 1071: «in term. de *Turmos* et de *Kabrils*» (amb cita també de *Pampe* i altres llocs de la Ribera Salada (*Arx. Sol-⁴⁰sona*)).

2) ELS TORMS, poble de Les Garrigues, 25 k. al SSE. de Lleida (GGC, 261). *PRON.*: *als tórms*, a Maials, Bovera i Granadella, Casac. 1920; id. a Llardecans, 1931 (Ll. 29, 216) i en l'enq. que vaig fer en el poble, 1936 (XII, 1-6); allí alguns deien *astórms* i com gentilici *astorméms* i no sabien de què ve el nom; un altre explicà «un *tormo* vol dir una roca sola; el poble li ve el nom d'uns angles que hi ha allí davall, a la *Cova de féc's*» (XII, 4.19, 4.27).

MENC. ANT. 1225, carta de franqueses atorgada per l'Abat de Poblet als «homines de Junchosa, *dez Torms* et *dez Soleràs*», firmada entre molts per un Bernardus *dez Torms* i un *Ferrarius dez Torms*, com figura en les C. d. p. de Font Rius (§ 246); 1359: «loch⁵⁰ *dels Torms*» (*CoDoACA* XII, 20).

3) *Los Tórms*, te. Areny: replà a la falda del turó més baix de la Serra de St. Salvador (X. Terrado).

Com mostra la variant vulgar, es tendeix a aglutinar-hi l'article, i ja l'arcaic art. es *IPSE: Estorm*, llogaret⁶⁰

entre la Ribagorçana i la Conca de Tremp, no lluny de Montsec, agre. a St. Esteve de la Sarga. *MENCIO ANT.* 1359: «Loch *des Torm* e de Vila Munera», citat entre Besturç i Tendrui (*CoDoACA* XII, 15.10f.).

També s'ha aplicat a roques submarines. *El Torm* «cordillera de roques submarines» a 30 o 35 brases, enfora de Cambrils i L'Ametlla, que acaba amb «el Faralló del *Torm*» a 2 milles de Cambrils; si bé avui predomina la pron. secundària *tórn* amb -n (així ja en el *Derrotero* de 1832): Montanya-Martí, *Sitgetana-Rapitenca* II, 128, 129, 411. També a Casac., el 1923, els pescadors de Cambrils li assenyalaren entre les roques submarines el «Clot del *tórn*», illot de roca a l'O. de L'Ametlla, i «les Roquers i Àncores del *Tornt*»; els de L'Ametlla en diuen «La Torre del *Torm*».

La forma *tormo* té molta més extensió. Molta com NL, sigui en si, o en compostos.

La VALL DEL TORMO, poble del Matarranya, del qual he publicat nota ben explícita en *E.T.C.* II, 133 (cf. I, 151); enq. del 1935 (XIII, 65-67). Oit la *bal del tórmo* —adés així, adés la *bal* i prou— a Calaceit, Cretes, Lledó, Portell, Fórnols, Fresneda, Maella i en el poble mateix (xv, 27, 30, 35, 38, 46; xvi, 8, 47, 53, 73, 60); menys sovint, i sobretot en llocs apartats, diuen a *bal del tórmo*, sencer i sense article: a Arenys de Ll. i a Mont-roig de T. (xv, 30; xvi, 8). Els aragonesos d'Alcanyís anomenen *vallejos* els habitants d'aquest poble, i també ho he sentit en algun dels pobles citats.

MENCIONS ANT. S. XVI: Valdetormo (en Zurita, *RFE* xxxiii, 64). Sembla un poble de creació bastant relativament moderna (només aquest i 3 més de la comarca, manquen en les *Rationes Decimarum* 1279-80). Les cases no tenen aspecte antic; i com a municipi havia pertangut a Masalió (o a la Torre del Comte?).

A les terres del Migjorn, abunda en la toponímia mitjana i menor bàsicament com el nom duna roca gran i isolada, aplicació a un lloc menor habitat o conreat. Enumero per ordre geogràfic, sense precisar la naturalesa, si no predomina l'aplicació secundària; i entengui's que a quasi tots els altres consta quasi sempre explícitament aquella acc. primària *Lo Tormo* a la Torre de l'Espanyol (XII, 153.15), i a Garcia (XII, 108.143); *Lo Tórmo* i Corral del *Tormo*, te. Cervera, Mae., dalt de la serra, a la r. de La Salzadella (xxviii, 118.20, 121.24). *El Tormo*, rocassa, a Costur (xxix, 10.6); id. id. a Culla (xxix, 65.20); Mas del *Tormo* a Vistabella (xxix, 80.20); rocassa a L'Alcora (xxix, 115.11); font del *Tormo*, prop de Tavernes de Valldigna (BSCC xvi, 325); «*El Cantal Gros* o *El Tormo*», prop de Carcaixent (GGRV, Val. II, 158); *El Tormo*, a Penàguila (xxxiv, 47.10); i altres sengles a Xixona i a Onil (xxxv, 88.18, 167.3).

Puntal de *Tormo* a Aiello de Malferit (xxxii, 77.19). Escala de *Tormo* a Otos (xxxii, 140.21). Cf. encara *El Arch.* v, 160 i 164.

Sovint també en plural. TORMOS, poble amb mun., mitja dotzena de k. al SE. de Pego, en la carretera que